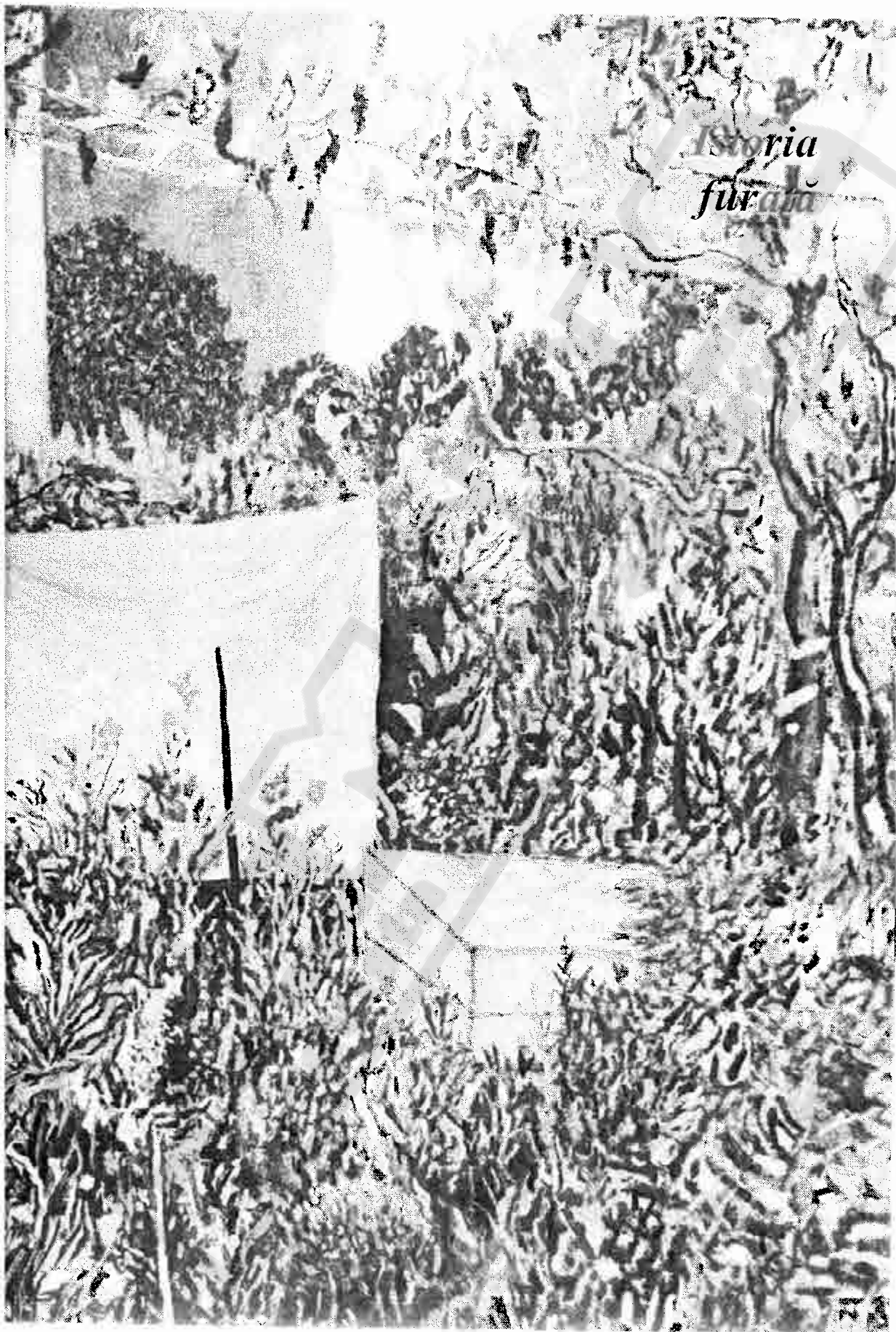

*Isoria
furata*

GEORGE CIORĂNESCU

Rusificarea Basarabiei românești

4

Limba și cultura

Politica de rusificare n-a făcut apel doar la mijloacele brutale de deznaționalizare, ca deportările, colonizările și presiunile administrative, ci și la arme mai subtile, ca de exemplu înlocuirea limbii, culturii, obiceiurilor și civilizației popoarelor colonizate cu limba, cultura și stilul de viață ale rușilor.

Istoria demonstrează că popoarele care au început să-și desconsidere limba, renunțând s-o mai folosească, sunt pe drumul unei iremediabile pierderi. În timpul țarismului Basarabia a făcut cu succes dovada conservării limbii române, care s-a menținut mai mult de un secol vie și fără modificări fundamentale.

Limba română a fost interzisă în administrație începând cu 1843 și exclusă din toate școlile în 1871. Țăranii au continuat să vorbească românește (moldoveneste), iar intelectualii – ca poetul Al. Mateevici (1888–1917) – au considerat limba națională ca cea mai mare comoară a poporului moldovean. În cele din urmă, nu rusa a devenit limba de comunicare între diferitele grupări etnice din Basarabia, ci limba moldovenească, fapt recunoscut chiar și de către un intelectual rus ca Buttovici.

Regimul sovietic a acceptat utilizarea limbilor naționale din motive practice: în primul rând pentru că nu puteau elimina de la o zi la alta limbile naționale fără a provoca reacții grave; în schimb, propaganda comunistă printre membrii grupărilor etnice se putea face mai ușor în propria lor limbă. În același timp, un vast proiect de rusificare a limbilor naționale era pus în aplicare, vizând unificarea lingvistică a tuturor popoarelor din imperiu. Limba rusă devenea în 1936 materie obligatorie în toate școlile

George Ciorănescu
Limba

secundare din URSS. Ea domina viața de partid, activitatea economică, administrativă, comerțul, presa, emisiunile de radio. După ce Basarabia a fost din nou anexată URSS-ului, în 1941 și 1944, rusa a devenit limbă dominantă.

Limba moldovenească (română) – singura limbă latină din imperiul sovietic – era deja utilizată în Republica Autonomă Moldova, unde era supusă unui savante rusificări. Astfel, româna a început să fie botezată *limba moldovenească* și izolată de limba română vorbită în România.

Or, toți romaniștii sunt de acord că româna este o limbă unitară și că ceea ce se cheamă „limbă moldovenească“ nu este nici măcar un dialect. În plus, putem distinge, în regiunea situată între Carpații Orientali și Nistru, o pronunție diferită a anumitor vocale, palatizarea labialelor și un număr redus de particularități lexicale.

Încercarea ingrată de creare a unei limbi moldovenești independente de limba română a aparținut unor filologi „moldoveni“ ale căror inițiative s-au dovedit sterile. Gramatica moldovenească din 1930, publicată de L. A. Madan la Tiraspol încerca să creeze o limbă artificială, inventând cuvinte pe care nimeni nu le-a folosit vreodată, ca de exemplu „călduro–măsurător“ pentru termometru, „mâncătorie“ pentru sufragerie, „multuratic“ pentru plural etc.

Neînțeleasă de populație, această limbă a rămas o curiozitate filologică, căzută în desuetudine înainte de a fi apucat să trăiască. Crearea unei limbi moldovenești nu a fost altceva decât un act politic, având scopul de a da o bază altor ficțiuni, cum sunt cele ale națiunii și statului moldovenesc.

Dimpotrivă, înlocuirea alfabetului latin cu cel chirilic a dus la o adaptare mai durabilă. Această reformă a izolat parțial limba moldovenească de limba română, care folosește caractere latine și a apropiat-o de limba rusă, care le utilizează pe cele chirilice. Lupta dintre cele două transcrieri nu este nouă în URSS, unde în 1920 alfabetul latin a fost introdus în Azerbaidjan pentru a-l înlocui pe cel arab. Această reformă a fost impusă și altor popoare turcomane din rațiuni politice, căci propaganda comunistă se făcea mai ușor utilizând alfabetul latin decât cel arab. Începând însă cu 1930, alfabetul latin a pierdut teren, fiind înlocuit în final,

și în cazul turcomanilor, cu cel chirilic, devenit alfabet universal în URSS.

Pentru a consolida limba moldovenească s-au adoptat reguli ortografice, subliniindu-se pronunția locală, înlocuindu-se cuvintele românești și neologismele împrumutate din latină sau franceză cu neologismele rusești. A fost declanșată o campanie în favoarea limbii ruse, prezentată drept limba de comunicare între națiunile imperiului, limba culturii și tehnicii poporului „cel mai evoluat din lume...”

Apogeul rusificării limbii moldovenești a fost atins în perioada dominată de teoriile lingvistice ale lui N. I. Marr.

În epoca în care Stalin organiza o economie socialistă în interiorul imperiului său, fără a aștepta pentru aceasta triumful revoluției mondiale, Marr propunea o acțiune similară în lingvistică, pentru a unifica diferitele limbi din cadrul URSS, așteptând ca revoluția mondială să conducă la formarea unei limbi unice. Până în 1950, teoria lui Marr a servit ca paravan științific pentru fuziunea limbilor din cuprinsul URSS cu cea rusă, destinată să devină viitoarea limbă mondială, ca odinioară limba latină.

Este epoca în care nu s-a ezitat să se folosească mijloacele administrative pentru a impune supremația limbii lui Ivan cel Groaznic asupra altor limbi. Limba moldovenească a fost considerată în perioada 1937–1950 ca o limbă depășită de istorie și fără importanță, un dialect slavo-român destinat să se transforme, mai devreme sau mai târziu, într-o limbă slavă.

La 20 iunie 1950, Stalin, care aprobase anterior teoria lui Marr, a dezavuat-o în mod public din rațiuni de oportunitate politică, punând astfel capăt dictaturii limbii ruse. El a trebuit să menajeze susceptibilitățile popoarelor din Europa centrală căzute sub dominația sovietică și mai ales pe cele ale Chinei, unde comunismul a triumfat, nedorind să se creadă că aceste popoare sunt sortite rusificării. Fără a renunța prin aceasta la scopul final, Stalin preconiza o metodă mai suplă care să lase popoarele din URSS, inclusiv moldovenilor, un moment de răgaz. Odată constrângerile înlăturate, bunul simț a triumfat și limba moldovenească a fost considerată nu doar înrudită, ci identică cu limba română. „Limba literară română și cea a Moldovei socialiste

sunt una și aceeași”, declara poetul „moldav” Emilian Bucov. în iunie 1956, la București, la un congres al scriitorilor.

Putând folosi din nou limba română, moldovenii au început să dezvolte o literatură națională proprie. De fapt, în absența unei limbi moldovenești, este imposibil să vorbim de o literatură „moldovenească” în mica Republică Autonomă a Moldovei. De altfel, deși după anexarea de către URSS a Basarabiei numărul autorilor și al cititorilor a crescut, o estetică sterilizantă a împiedicat dezvoltarea unei culturi moldovenești (românești). În epocă, creația literară era dominată de dogma conform căreia nu exista decât o singură cultură veritabilă, cea proletară, prin care se înțelegea, de fapt, cultura rusă.

Literaturile naționalităților non-ruse nu erau decât simple reeditări ale culturii ruse. Activitatea culturală moldovenească a început să se organizeze pentru nevoile propagandei. La Chișinău, o tipografie imprima cărțile și periodicele în moldovenește și în rusește; există o Uniune a scriitorilor, un institut de cercetări științifice pentru istorie, limbă și literatură; o filială a Academiei de Științe a URSS etc. Limba română (moldovenească) este predată în jumătate din școlile elementare din Moldova sovietică, limba rusă, dimpotrivă, este limba de învățământ în nouă din zece școli secundare, colegii, institute și facultăți.

Primul secretar al partidului comunist moldovean, Bodiul, declara către sfârșitul anului 1965 că limba rusă este înțeleasă de toți locuitorii Moldovei sovietice, tineri sau bătrâni, și că majoritatea moldovenilor o vorbesc curent. Totuși, rolul îndrumătorilor culturii moldovenești s-a dovedit la fel de ingrat ca cel al lingviștilor, nevoiți să creeze din frânturi o cultură moldovenească artificială, independentă de cultura română. Aberațiile scriitorilor le-au egalat la început pe cele ale filologilor. Ei considerau drept clasici „moldovenii” pe cronicarii Grigore Ureche (1590–1647), Miron Costin (1633–1691) și Ion Neculce (1672–1745) și pe scriitorii români C. Negruzzi (1808–1868), V. Alecsandri (1812–1890), Ion Creangă (1837–1889), Mihail Eminescu (1850–1889) etc., toți născuți pe acea parte a teritoriului Moldovei care nu a fost niciodată anexată de Rusia. Cazul lui Eminescu este cu atât mai curios, căci el a denunțat imperialismul rus în virulente articole apărute în ziarul „Timpul”.

Țelul noii literaturi moldovene a fost apologia omului și sistemului sovietic. Lupan, președintele Uniunii Scriitorilor Moldoveni declara în fața Congresului Scriitorilor că legătura dintre scriitorii moldoveni și Moscova este o garanție a perfecțiunii literare. Era epoca în care se considera că singurele influențe suferite de clasicii „moldoveni” erau cele ale literaturii ruse și că scriitorii „moldoveni” contemporani nu pot urma decât exemplele oferite de literatură rusă. Cei care nu au respectat normele estetice dictate de Moscova au fost aspru criticați: poetul Bucov, pentru că a idealizat Moldova dinaintea anexiunii rusești; P. Darienko, care cânta Moldova fără a menționa transformările socialiste, și poetul Bogdan Istru, pentru că afirma în poemul „Stalingrad” că moldovenii au luptat din dragoste pentru Nistru, fără a aminti de mama Rusie. În 1952, secretarul partidului comunist moldovean critica în mod egal scriitorii republicii sale care exprimau „independență politică, lipsă de orientare ideologică și existența unui îngust sentiment național”.

Nici istoricii nu au avut o sarcină mai ușoară, deoarece trebuiau să demonstreze existența unei istorii proprii a Moldovei sovietice, delimitate de Prut și Nistru, istorie distinctă de cea a Moldovei dintre Carpați și Nistru. Ei au fost obligați să constate că domnii moldoveni au domnit pe întregul teritoriu al Moldovei după formarea principatului – către jumătatea secolului al XIV-lea – până în 1812, când țării au anexat jumătatea estică, cunoscută sub numele de Basarabia și care a devenit după 1940 Moldova sovietică. Tentativele de inventare a unor eroi locali, proprii Moldovei sovietice, a eșuat. Astfel, obscurul „mare erou moldovean” Grigore Ivanovici Kotovski, unul dintre organizatorii Republicii Autonome Moldova, care a luptat pentru „eliberarea” patriei sale „de sub jugul ocupanților români” și pentru unirea poporului moldovenesc într-o singură republică socialistă sovietică, continuă să fie ignorat de către populație.

Atunci când interpretează evenimentele contemporane, istoricii „moldoveni” îi atacă implicit pe toți cei care caută adevărul dincolo de canoanele sovietice, fie că sunt occidentali, ca americanul R. V. Burks (pentru a fi explicat că moldovenii sunt români), fie români din România, ca Oțetea, G. Georgescu-Buzău, D. Almaș și A. Petric (pentru folosirea termenilor „anexarea Basarabiei”), fie români fugiți

din închisoarea sovietică și care s-au aplecat asupra istoriei relațiilor ruso-române.

Spre deosebire de istoricii ucraineni Valentin Moroz și Ivan Dzinha, care s-au ridicat împotriva rusificării țării lor, majoritatea istoricilor „moldoveni” s-au identificat cu interesele rusești. Ca excepție, trebuie să amintim totuși soarta tragică a istoricului N. A. Nartov, acuzat de rusofobie, care a plătit cu viața spiritul său de independență.

O asemenea politică, care coboară în parte până la epoca țaristă, a avut ca efect promovarea elementului rus și ucrainean în detrimentul celui românesc. Astfel, autorul englez Kolarz a putut constata că Basarabia a produs mai multe personalități reprezentative pentru Rusia, decât pentru România, citind cu titlu de exemplu pe geograful Lev Semionovici Berg (1876–1950), mareșalul Semion Konstantinovici Timoșenko (1895–?), chimistul Nikolai Dmitrievici Zelinski (1861–1953) și arhitectul Sciușev (1873–1949), autorul mausoleului lui Lenin din gara Kazan din Moscova și al Operei din Tașkent.

Se uită, totuși, că și înainte de anexarea Basarabiei au existat moldoveni care au jucat un rol important în viața culturală rusă, ca: Antioh Cantemir (1708–1744), scriitor și diplomat, unul dintre promotorii clasicismului în literatura rusă; poetul Mihail Mateevici Heraskov, alias Mihai Herescu (1733–1807) etc. După anexare, moldovenii au ajuns mai greu în funcții publice, fiind menținuți în ignoranța cea mai completă prin politica obscurantistă a țărilor. În sfârșit, numărul românilor din Basarabia care au reușit să se impună în viața politică, socială și culturală a României a fost considerabil. Cităm, cu titlu de exemplu, pe scriitorul Al. Russo (1819–1859), unul dintre pionierii criticii literare românești; scriitorul, lingvistul și istoricul Bogdan Petriceicu Hașdeu (1836–1907), una dintre cele mai prestigioase personalități ale culturii românești din secolul al XIX-lea; teoreticianul democrației rurale Constantin Stere (1865–1936), autor al romanului fluviu „În ajunul revoluției”; mareșalul Alexandru Averescu (1859–1938), comandant al armatei române în timpul primului război mondial etc.

Începând cu 1954–1956, condițiile de dezvoltare a unei culturi naționale moldovenești (românești) în Moldova sovietică au devenit mai favorabile, pentru că se recunoștea artiștilor și cercetătorilor dreptul de a se interesa de om și

de problemele sale, altele decât cele politice. Profitând de noile condiții mai liberale, poporul moldovean și-a afirmat în mod viguros vitalitatea și spiritul său creator, cerând prin glasul unui critic literar ca V. Coroban, dreptul de a avea o concepție artistică proprie. De atunci, „spiritul corobanist“ a fost condamnat ca revizionist, naționalist și reacționar.

Cu toate acestea, literatura moldovenească în ansamblul său a intrat într-o etapă mult mai activă, făcând să apară în 1959 nu mai puțin de 847 titluri, într-un tiraj de 8.000.000 exemplare. Nu numai cantitatea ci și calitatea operelor a crescut. Astfel, „Frunze de dor“ de Ion Druță a ridicat, în opinia unui cunoscător ca Klaus Heitmann, literatura moldovenească la nivelul literaturii mondiale. Astfel, alături de zece culturi romane cunoscute până în prezent, Heitmann număra încă una, a unsprezecea, cea moldovenească. Literatura moldovenească, inventată pentru a face apologia comunismului rus, pune bazele unei culturi ce demonstrează unitatea etnică, lingvistică și culturală dintre moldoveni și români.

Rezultate și perspective

Deportările, colonizările, presiunile administrative, industrializarea și urbanizarea vieții rurale, rusificarea limbii și culturii moldovenești, toate aceste mijloace de deznaționalizare vor sfârși prin a-i face pe moldoveni să-și piardă personalitatea și să se dizolve în masă rusă?

Noțiunea de comunitate istorică – poporul sovietic – bazată pe unitatea de interese economice, politice și culturale a unor popoare diferite, constituie actualmente scopul politicii sovietice în privința naționalităților. Expusă ultima oară de Brejnev la Congresul XXIV al P.C.U.S., ea a fost îndelung dezbătută de „ideologii“ moldoveni D. S. Cornovan și I. I. Bodiul, pentru că viza topirea națiunii moldovene în marele popor („narod“) sovietic. Aceasta este soarta rezervată celor 2.817.000 români („moldoveni“) ce trăiesc azi* în URSS. Șansele lor de supraviețuire sunt dintre cele mai sumbre sub actualul regim sovietic, față de cel țarist, deoarece tehnicile de rusificare au fost perfecționate și au devenit mai subtile, mai dure și mai eficace totodată.

Există de asemenea și factori ce acționează în sens contrar și favorizează supraviețuirea românilor (moldovenilor) ca națiune distinctă de poporul sovietic, în

primul rând cel demografic. În timpul ultimilor 11 ani*, numărul românilor ce locuiesc în URSS a crescut cu 494.000 persoane, ajungând de la 2.323.000 în 1959 la 2.817.000 în 1970. (Existau în 1959 în URSS 2.217.000 moldoveni și 106.000 români, iar în 1970, 2.698.000 moldoveni și 119.000 români.) Pe ansamblul teritoriului sovietic populația românească a crescut cu 17,54% față de 8% pentru ruși, indicele creșterii demografice românești fiind astfel de două ori mai mare ca cel rus. Bineînțeles, prin colonizare, creșterea populației rusești în Moldova sovietică a fost în aceeași perioadă de 41,30% (de la 293.000 la 414.000), comparativ cu creșterea de 22,10% a populației moldovenești (de la 1.887.000 la 2.304.000). Cu toată această creștere limitată la 8%, cei 129.000.000 ruși reprezentau 53% dintr-o populație totală de 241.700.000 locuitori în 1970. Or, în 1939, rușii mari formau 58,4% din populația sovietică, iar în 1959, 55%. Dacă anexiunile teritoriale – țările baltice, Polonia Orientală, Basarabia și Bucovina de nord – explică parțial variația din perioada 1939–1959, cea din ultimul deceniu indică o scădere relativă a natalității rusești, comparativ cu alte etnii din URSS. Astfel, ambele cauze, natalitatea și anexiunile au acționat în același sens, împotriva dominației ruse.

Pentru prima dată în istoria rusă, populația urbană (135.991.514 locuitori) depășește populația rurală (105.728.620 locuitori), ceea ce va avea ca efect o scădere a natalității. Deja copiii sub 5 ani nu reprezintă mai mult de 8,5% din populație, comparativ cu 10,1% în 1959. În aceste condiții, va fi nu numai greu de menținut efortul de colonizare rusă la nivelul actual în toate republicile non-ruse, dar este probabilă chiar asimilarea coloniștilor ruși de către autohtoni. De fapt, în republicile asiatice, populația musulmană, respectiv uigurii și dunganii, și-a dublat numărul de la un recensământ la altul. Astfel, grație excedentului demografic, Moldova își păstrează caracterul predominant românesc.

Moldovenii au refuzat întotdeauna să dispară ca popor. Dacă este adevărat că actualii conducători au acceptat misiunea deznaționalizării poporului lor, țărani, muncitorii, intelectualii au refuzat-o. Numeroase semne demonstrează că sentimentul național este mai puternic ca niciodată. Rezistența țăranilor moldoveni împotriva autorităților

sovietice se manifestă prin numeroasele acte de sabotaj, care nu se datorează unei organizații anume, ci sunt acte individuale, ale căror autori rămân necunoscuți. Autoritățile sovietice au invitat activiștii de partid, profesorii, scriitorii și istoricii să combată naționalismul moldovean, care „nu are nimic comun cu ideologia comunistă”, cu „nobilele sentimente ale internaționalismului” și prietenia cu celelalte popoare din URSS .

Moldovenii, dimpotrivă, au cerut o mai mare participare în conducerea economiei, a partidului comunist, în administrarea și guvernarea republicii. Aceasta i-a condus în fapt la cerința unei descentralizări administrative și economice, în perspectiva autonomiei politice.

Atenția „moldovenilor” a fost în mod spontan îndreptată către România, deși Bucureștiul este în imposibilitatea de a-i încuraja, fără a rupe solidaritatea partidelor comuniste și a se expune riscului compromiterii relațiilor cu URSS. Totuși, în 1964 Bucureștiul a ridicat în mod indirect problema moldovenească, tipărind notele lui Karl Marx despre români.

Aceste note condamnau pretențiile rusești asupra Basarabiei și furnizau românilor argumente împotriva anexării Basarabiei. Atitudinea regimului de la București în timpul crizei cehoslovace și manifestările de independență ale comuniștilor români față de Moscova puteau incita orgoliul de dincolo de Prut. În fine, instalarea la Iași a unui post de radio de mare putere, capabil să permită pătrunderea în toate cătunele Moldovei a muzicii, limbii și literaturii române, au întreținut, indirect, patriotismul românesc al „moldovenilor”.

Afirmarea naționalismului moldovenesc și presupusele sale legături cu comunismul național român au neliniștit Moscova, care a reacționat prin intermediul moldovenilor din solda sa. Astfel, Bodiul se plângea că la vest de Moldova sovietică – deci în România – se încearcă din nou să se dovedească că Basarabia s-a unit în mod liber cu România. În noiembrie 1970, o lucrare apărută la Chișinău îl critica pe istoricul Oțelea, care publicase anterior notele lui Marx, pentru că vorbea de „anexarea” Basarabiei de către România, în loc să vorbească de „cucerirea sa militară”. Unii văd în aceste polemici dintre camarazi comuniști semnele prevestitoare ale unei dispute majore între România și URSS pe tema Basarabiei. Se presupune chiar

că românii ar fi revendicat acest teritoriu și că liderii ruși ar fi ripostat în presa moldovenească, susținând că Basarabia este un teritoriu rusesc, ocupat de români timp de douăzeci de ani (1918–1940). Fără a crede că Bucureștiul ar fi revendicat Basarabia, ne putem aștepta ca într-o zi Moldova sovietică să devină un focar de discordie între România și URSS.

Naționalismul moldovean nu este un fenomen izolat, propriu doar românilor ce trăiesc în URSS, ci se înscrie printre numeroasele naționalisme manifestate în imperiul moscovit. Ca și Rusia țaristă, URSS continuă să fie o uriașă închisoare a popoarelor, care așteaptă momentul prielnic pentru afirmarea personalității lor. Naționalismul moldovean devine mai puternic cu fiecare zi, căci moldovenii au căpătat conștiința că nu sunt singuri în lupta pentru autodeterminare și că lupta lor este comună cu cea a estonienilor, letonienilor, lituanienilor, ucrainenilor, belorușilor, georgienilor, armenilor și turcomanilor, fără a mai vorbi de evrei, a căror luptă se desfășoară în parte în Moldova, mai ales la Chișinău. Deja generalul Grigorenko atrăgea atenția asupra tătarilor, care au stabilit contacte „cu forțele progresiste ale altor națiuni”, pentru ca lupta lor să câștige în eficacitate. Istoria recentă demonstrează că de câte ori puterea centrală de la Moscova traversează o criză majoră, naționalitățile din imperiul rus s-au ridicat pentru a cuceri o independență completă.

Când s-a prăbușit imperiul țarist, au fost proclamate nu mai puțin de 16 republici naționale de către finlandezi, baltici, beloruși, armeni, cazaci, tătari, georgieni etc., care își realizau astfel visul național pentru o perioadă mai mult sau mai puțin îndelungată. Speranța de a provoca prăbușirea imperialismului sovietic a renăscut în timpul celui de-al doilea război mondial, când soldații din armata sovietică aparținând diferitelor grupuri naționale, au trecut în masă frontul german, formând legiuni naționale. Regimul rasist și totalitar al lui Hitler nu putea aduce însă libertatea atloră, atâta vreme cât n-o tolera nici pentru ai săi. Frecvența condamnărilor pentru agitații naționaliste pronunțate în URSS și faptul că majoritatea prizonierilor din lagărele de muncă forțată aparțineau grupurilor etnice non-ruse demonstrează că naționalismul n-a pierdut nimic din valoarea sa combativă.

Trezirea naționalităților non-ruse din imperiul sovietic și

coordonarea activității lor ar putea impune transformarea URSS într-o federație democratică, la care republicile naționale să fie libere să adere, dar pe care să o poată și părăsi.

De fapt, acesta este modul în care Lenin a conceput federația, recunoscând dreptul popoarelor non-ruse de a părăsi Uniunea, îndeosebi în cazul Finlandei și Poloniei. Către sfârșitul vieții sale, Lenin a confirmat dreptul la autodeterminare, cerând ca dreptul de segregare să nu rămână o simplă formulă birocratică, incapabilă să apere naționalitățile non-ruse în fața șovinismului rușilor mari. Întoarcerea la politica leninistă a naționalităților este considerată chiar și astăzi de anumiți intelectuali ruși și ucraineni ca o soluție la problema națională în URSS. Stalin a fost cel care a denaturat doctrina leninistă, începând persecutarea conducătorilor non-ruși, acuzați de trădare și activitate contrarevoluționară.

Condamnarea sa la cel de-al XX-lea Congres al P.C.U.S. ar fi trebuit să se extindă și asupra politicii sale în problema naționalităților, care ar fi trebuit să fie înlocuită cu politica leninistă. Moldovenii care trăiesc astăzi în patria lui Lenin găsesc în acesta un aliat de seamă împotriva imperialismului rușilor mari, căroră Vladimir Ilici le-a jurat război de moarte.

Leninismul nu este singura soluție vizată astăzi în URSS pentru a scoate țara din impasul creat de problema națională. Un recent curent de opinie, inspirat de doctrina creștină și de ideologia liberală, urmărind o schimbare democratică în URSS, ia tot mai mult forma unei opoziții față de regim. Este posibil ca acest curent de opinie numit „mișcarea democratică” să sfârșească prin a se extinde de la intelectualitatea rusă la cea a altor popoare. Djilas, observator atent al evoluției societății comuniste, este convins că „resentimentele naționaliste” vor apărea în interiorul URSS simultan cu o „mișcare democratică”. În principiu, evoluția URSS către democrație ar trebui să intereseze SUA, fie chiar și pentru faptul că înțelegerea și menținerea păcii vor fi mai ușor de realizat cu o Rusie democratică, decât cu o Uniune Sovietică totalitară. Până acum, Statele Unite au tratat URSS ca un stat omogen, fără a lua act de caracterul multinațional al imperiului sovietic și de aspirația către libertate și independență a popoarelor non-ruse asuprite. Dacă Statele Unite vor renunța la

Epilog

*Aici se încheie eseul
lui George*

Ciorănescu

Rusificarea

Basarabiei

românești. Nu este

însă singurul său

articol despre acest

vechi pământ răpit

României, victimă a

furtașagului pus la

cale de Hitler și

Stalin. În

preocupările lui

George Ciorănescu

se poate spune că

„tema Basarabiei”

e o temă predilectă

și revine mereu cu

tenacitate.

Întrucât și pentru

noi – ca și pentru

oricare bun român,

oriunde există și va

exista el – răpirea

Basarabiei, a

Bucovinei de Nord,

a ținutului Herța și

a Insulei Șerpilor

va rămâne mereu o

problemă deschisă,

**indiferent de
conjuncturile
politice actuale ori
viitoare, nu vom
înceta s-o abordăm
în permanenta
noastră rubrică
intitulată Istoria
furată. Sunt în joc
niște drepturi
legitime, ținând de
eternitatea
neamului nostru, și
nu de vremelnicia
unor politici,
perisabile prin
definiție.**
*Despre
personalitatea lui
George Ciorănescu
vom vorbi în unul
din numerele
viitoare ale revistei
la rubrica „Exilul
românesc – români
din exil care nu au
uitat România”.*
*Pentru că în adevăr
George Ciorănescu
a fost unul dintre ei,
și încă unul de
frunte.*

premiza că URSS este un stat unitar, naționalitățile non-ruse din imperiul sovietic vor putea găsi la Washington cel puțin același aliat pe care l-au avut și africanii și asiaticii în lupta împotriva englezilor și francezilor. În acest context, Moldova sovietică, această ficțiune „politică”, inventată pentru a fi „leagănul României sovietice”, etapă a expansionismului rus către Strâmători și Mediterană, va avea libertatea să ceară autodeterminarea sa.

Pe lângă întoarcerea la leninism sau evoluția către democrație, există o altă soluție, deosebită, în problema naționalităților, de care trebuie să ținem seama: dezintegrarea URSS în urma unui conflict armat. Istoricii rus Amalrik crede ca inevitabil un conflict ruso-chinez sub forma unui război de partizani de mari proporții. În aceste condiții China comunistă va ști să utilizeze neînțelegerile dintre popoarele non-ruse din imperiul sovietic pentru a le ridica împotriva dictaturii rușilor mari. Amalrik prevede că popoarele Europei orientale își vor da seama de slăbiciunea unei Uniuni Sovietice angajate într-un război de uzură în Extremul Orient și vor reclama retrocedarea teritoriilor smulse de Stalin la sfârșitul celui de-al doilea război mondial. Profitând de această conjunctură, România va revendica pentru sine înapoierea Basarabiei.

Problema Basarabiei sau cea a Moldovei sovietice rămâne deci deschisă chiar și pentru reprezentanții intelectualității rusești, deoarece rusificarea, căreia această provincie i-a căzut victimă după cea de-a treia anexare la Rusia, nu a reușit să-i schimbe caracterul etnic și nici să șteargă conștiința națională a locuitorilor ei. Problema Basarabiei se va pune în viitor în cadrul general al situației popoarelor non-ruse din imperiul sovietic, al popoarelor coloniale aflate în căutarea unei vieți naționale proprii. Până în prezent, lupta popoarelor pentru independență națională s-a soldat întotdeauna cu înfrângerile puterilor imperialiste și declinul demografic al URSS dovedește că nici ea nu face excepție. Mai devreme sau mai târziu, Uniunea Sovietică va fi nevoită să recunoască evidența că rusificarea forțată o epuizează și nu face decât să exacerbeze sentimentele naționale ale popoarelor non-ruse. Ea va trebui să aleagă între acordarea de bunăvoie a autonomiei și independenței națiunilor non-ruse sau explozia violentă a naționalismului lor.